

SYNAKSARION V NIEDZIELI PO ŚWIĘCIE PASCHY O SAMARYTANCE

Stichosy:

Przyszłaś zniszczalną otrzymać wodę, niewiasto,
a żywą czerpiesz, którą obmywasz duszy skalania.

Dzisiaj, w piątą niedzielę po święcie Paschy, obchodzimy pamięć Samarytanki¹: ponieważ Chrystus dzisiaj z wszelką oczywistością objawił siebie jako Mesjasza, co i znaczy słowo Chrystus lub „Pomazaniec”, gdyż „mesa” po hebrajsku znaczy „olej”, to dzisiejsze święto wywodzi się stąd i wyznaczone jest na niedzielę najbliższą świętu „Połowa Pięćdziesiątnicy” – jak przypuszczam – bowiem, jak w niedzielę przed tym świętem Pan dokonuje cudu w sadzawce², tak dzisiaj przy studni Jakubowej³, którą sam Jakub wykopał i dał swemu synowi Józefowi⁴.

Było to bowiem szczególne miejsce, gdyż liczne miasta zamieszkiwali tu Samarytanie⁵, a przy tym w pobliżu Góry Somor⁶.

Chrystus przychodzi do Sychar⁷, gdzie niegdyś, za dni przebywania tam Jakuba z jego córką Diną i pozostałymi dziećmi, Sychem Chiwwita syn Hamora zapragnął i wziął Dinę przemocą i zaczął z nią żyć. Z tego powodu jej bracia, rozpaleni gniewem, nagle weszli do miasta i zabili wszystkich jego mieszkańców, w tym samego Sychema i jego ojca Hamora⁸.

Mieszkał więc tam Jakub i wykopał wspomnianą studnię. Poprzednio górę tę zamieszkiwani Samarytanie, a Izraelczycy, którzy za panowania króla

¹ J 4,1-42.

² Cud w Sadzawce Owczej zwanej Betesda, J 5,1-18.

³ Źródło Jakuba, źródło i studnia, przy którym – według Ewangelii Jana – Jezus odpoczywał i rozmawiał z Samarytanką (J 4,5-30). Wcześniej w jej okolicach miał swą posiadłość Jakub (Rdz 33,18-20; Joz 24,32). Znajduje się ono ok. 2,5 km na południowy wschód od Nablusu, koło Tall Balata (biblijne Sychem), i 700 m na południowy zachód od biblijnego Sychar – obecnej wsi Askar – w Izraelu. Pomiar studni w 1935 roku, określił jej głębokość na 41 m.

⁴ Rdz 48,22.

⁵ Samarytanie, niewielka semicka grupa etniczno-religijna, której religia – samarytanizm – zbliżona jest do judaizmu i przez niektórych religioznawców wraz z judaizmem i karaimami zaliczana do hipotetycznego mozaizmu (pierwotnej religii Mojżesza). Są potomkami mieszkańców starożytnej Samarii oraz imigrantów z Mezopotamii Samarytanie żyją obecnie w Izraelu oraz w Autonomii Palestyńskiej i liczą niewiele ponad 700 osób. Są silnie zintegrowani wokół swych wierzeń, góry Greazim i osoby Wielkiego Kapłana.

⁶ Nazwa pochodzi od hebrajskiego słowa „Szomron”, oznaczającego *należące do rodu Szemera* lub *strażnica*. Od tego słowa wzięło nazwę północne państwo Izraela i starożytne miasto, położone w Samarii, w środkowej części Izraela oraz kraina historyczna w środkowym Izraelu, między Galileą i Judeą. Nazwa określa krainę geograficzną, historyczną i polityczną.

⁷ Sychar, samarytańskie miasto biblijne, przy którym znajdowało się źródło Jakuba, leżało koło Sychem (J 4,5-6). Sychar utożsamiane jest z wioską Askar w Izraelu.

⁸ Rdz 34,1-31.

Pekacha⁹ zasmucili Boga, wzięwszy udział w pierwszej i w drugiej walce z Asyryjczykami¹⁰, i musieli płacić im daninę. Po pewnym czasie, za czasów króla Ozeasa¹¹, weszli oni w kontakty z Egipcjanami. Dowiedziawszy się o tym, król Asyrii przesiedlił ich do Babilonu¹², a na poprzednim miejscu nakazał osiedlić inne ludy, ale Bóg sprowadził na obce plemiona lwy. Gdy stało się to wiadomym królowi asyryjskiemu, to posłał do nich kapłana z Żydów, bowiem byli tam jeszcze Żydzi, żeby nauczył ich Prawa Bożego¹³. A oni natychmiast porzucili bożków, ale przyjęli tylko Księgi Mojżeszowe, odrzucając proroków i pozostałe pisma¹⁴. Są to właśnie Samarytanie, nazwani tak od góry Somor, którzy zostali później znienawidzeni przez Żydów powracających z niewoli za to, że jedynie częściowo trzymają się judaizmu i dlatego nie spożywali wspólnie z Samarytanami posiłków, uważając ich za skalanych. Dlatego też i Chrystusa nie raz nazywali Samarytaninem za to, że On, jak i Samarytanie, rzekomo niszczył coś w ich Prawie.

Chrystus przyszedł więc do Sychar i zmęczony drogą usiadł około szóstej godziny dnia¹⁵, aby odetchnąć. Kiedy uczniowie odeszli, aby kupić żywności, przychodzi z miasta pewna kobieta zaczerpnąć wody i oto Jezus prosi ją o wodę. Ona zauważa w odpowiedzi, że nie powinni się kontaktować, gdyż poznała po mowie i po szatach, że On jest Żydem. On natomiast naprowadzając ją na rozmyślanie o rzeczach wzniosłych, zaczął mówić o duchowej wodzie, którą przedstawia jako niewysychającą i oczyszczającą, gdyż także w innych wypadkach ciągle upodabniał Ducha Bożego do wody i ognia. Jednak kobieta z uporem trzyma się swego zdania i sprzeciwia się mówiąc, że nie posiada On takiej wody, gdyż nie ma ze sobą nawet czerpaka, a studnia jest głęboka. Potem zmienia rozmowę na praojca Jakuba, bowiem to on wykopał studnię „i sam z niej pił i jego bydło”¹⁶, co wskazuje na obfitość, a także pożyteczność i ochłodę

⁹ Pekach, osiemnasty władca królestwa Izraela (państwa północnego), syn Remaliasza, opisywany w 2 Krl. Panował w latach 740–732 przed Chrystusem. Był tarczownikiem poprzedniego władcy, Pekachiasza, którego zamordował go i przejął po nim tron. Dołączył do antyaszyryjskiej koalicji, która utworzyła się pod kierownictwem Aramu-Damaszku. Wraz z królem Aramu, Resinem, obległ Jerozolimę, chcąc zmusić króla Judy Achaza do dołączenia do koalicji, lub też zastąpić go swoim kandydatem do tronu. Koalicja została jednak zmuszona do odwrotu przez sprzymierzonego z Achazem króla Asyrii. Państwo Pekacha zostało mocno osłabione najazdem Asyryjczyków (2 Krl 15,29). Został zabity w wyniku przewrotu pałacowego Ozeasa, który przejął po nim tron.

¹⁰ Asyria, starożytne państwo semickie w północnej Mezopotamii, istniejące od drugiej połowy III tysiąclecia do pierwszej połowy I tysiąclecia przed Chrystusem.

¹¹ Ozeasz, dziewiętnasty i ostatni król królestwa Izraela (państwa północnego), syn Eli, opisywany w 2 Krl. Panował w latach 732–722 przed Chrystusem. Według Biblii Ozeasz objął rządy w Izraelu w wyniku przewrotu pałacowego przeciwko Pekachowi. Ozeasz panował w państwie okrojonym do samej tylko Samarii, reszta kraju została przyłączona do Asyrii. Początkowo był wierny Asyrii i płacił jej regularnie trybut w wysokości 10 talentów złota i 100 talentów srebra. Później jednak zaprzestał płacenia daniny i sprzymierzył się z Egiptem (2 Krl 17,4). Wtedy król Asyrii wyruszył przeciwko Ozeaszowi, zdobył Samarię i całkowicie przyłączył Izrael do Asyrii. Sam król został wzięty do niewoli i prawdopodobnie stracony.

¹² 2 Krl 17,3-6.

¹³ 2 Krl 17,24-28.

¹⁴ 2 Krl 17,29-41.

¹⁵ Czyli w południe.

¹⁶ J 4,12.

jaką daje źródło. Chrystus, oczywiście, nie mówi, że jest większy od Jakuba, aby nie przerażać kobiety, ale znowu rozmawia o wodzie, wykazując wyższość tej, którą On ma, bowiem ten, kto ją pije, nie będzie nigdy pragnął. Kobieta prosi Go o taką wodę, ale Jezus poleca jej zawołać swego męża, jakby dla lepszego zrozumienia wypowiedzianych słów. Ona jednak odmawia: „Nie – mówi – ja nie mam męża”. Wszechwiedzący mówi: „Dobrze powiedziałaś, że nie masz męża, bowiem miałaś pięciu mężów, jak pozwala Prawo, a ten, którego masz teraz za szóstego i bezprawnie z nim żyjesz, on nie jest twoim mężem”¹⁷.

Niektórzy egzegeci pod pięcioma mężami rozumieją Pięcioksiąg Mojżesza, który uznają Samarytanie, a pod szóstym naukę Chrystusa, która jeszcze nie była dla nich nauką tego Pięcioksięgu, bowiem łaska nie została jeszcze rozlana. Inni natomiast rozumieją tu pięć praw danych przez Boga: pierwsze w raju, drugie po wygnaniu stamtąd, trzecie za Noego, czwarte przy Abrahamie, piąte przy Mojżeszu i jako szóste Ewangelię, której wtedy żyjący ludzie jeszcze nie mieli. Są i tacy, co mówią w tym wypadku o pięciu zmysłach.

Kobieta nazywa go prorokiem, a następnie zapytuje na jakiej górze należy kłaniać się Bogu, w Somorze czy też w Jerozolimie? Samarytanie bowiem jako niedoskonali w wierze myśleli, że Bóg nie jest wszędzie, a jedynie tam, gdzie oddaje Mu się pokłon, to znaczy na Górze Gerazim¹⁸, gdyż tam otrzymano od Niego błogosławieństwa, lub dlatego, że Abraham po raz pierwszy tam ustawił ołtarz Bogu. Tymczasem Żydzi, przeciwnie, twierdzili, że należy kłaniać się w Jerozolimie i dlatego gromadzili się w niej zewsząd na święta. Chrystus chociaż odpowiada, że „zbawienie świata jest od Żydów”¹⁹, to jednak mówi, że Bóg jest duchem i godni oddawania Mu pokłonu wkrótce będą kłaniać się nie w ofiarach, ale w duchu i prawdzie. Lub też: będą poznawać Boga nie jako samotnego, a w Duchu Świętym i Synu, bowiem On jest prawdą. A kobieta znowu: „Wiemy z Pisma, że przyjdzie Mesjasz, który jest Chrystusem”²⁰. Jezus poznawszy jej rozsądek, mówi: „To jestem Ja”²¹. Samarytanie wiedzieli o Mesjaszu z Ksiąg Mojżesza, zwłaszcza ze słów: „Proroka wzbudzi tobie Pan Bóg twój”²², i z wielu innych. Gdy rozmowa dobiegła końca, przychodzą uczniowie i dziwią się Jego niezwyklej łagodności: Jak On może rozmawiać z kobietą? Tymczasem proszą Go, żeby coś zjadł, gdyż jest zmęczony i godzina jest południowa. On natomiast rozmawia z nimi o wiecznym pokarmie, to znaczy o zbawieniu człowieka i o tym, że powinni zżąć trudy proroków. Gdy kobieta doszła do

¹⁷ J 4,17-18.

¹⁸ Góra Garizim, jedna z dwóch gór w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Nablus (biblijne Sychem). Góra jest jednym z najwyższych szczytów na Zachodnim Brzegu i ma 881 m nad poziom morza. Góra jest święta dla Samarytan, którzy traktują ją jako miejsce wybrane przez Boga. Góra nadal jest centrum religii Samarytanin i ponad 90% światowej populacji Samarytanie żyją w bliskim sąsiedztwie Garizim. Pascha jest celebrowana przez Samarytan na górze Garizim. Samarytanie najprawdopodobniej w latach 350-330 przed Chrystusem wybudowali własną świątynię na górze Gerazim, zniszczoną w 129 roku przed Chrystusem.

¹⁹ J 4,22.

²⁰ J 4,25.

²¹ J 4,26.

²² Pwp 18,15.

miasta i ogłosiła, co ją spotkało, wszyscy podnieśli się i przychodzą do Chrystusa przekonani, że ona nie ośmieszalaby się, gdyby nie dowiedziała się czegoś wielkiego. Zwracając się do Niego z prośbą ubłagali, żeby pozostał u nich dwa dni. I pozostał. Dokonał mnóstwa cudów, które ze względu na ich ilość nie zostały zapisane przez ewangelistów.

Kobieta ta jest zarazem tą samą Samarytanką, którą Chrystus później nazwał Fotyną²³, i która za czasów Nerona²⁴ upiękzyła się koroną męczeńską wraz z siedmioma swoimi synami po wielu torturach: struganie żelazem, odcięcie piersi, miażdżenie rąk, wbijanie drzazg pod paznokcie, pojenie rozpalonym ołowiem i doświadczanie wieloma innymi mękami, a w końcu rozerwaniem na dwoje jej ciała przywiązanego do dwóch palm.

Należy wiedzieć, że wlot tej studni cesarz Justynian²⁵ przeniósł z czią z Samarii i nałożył na studnię w wielkiej świątyni Słowa Bożego, zwanej Świętą Sofią, jak i kamień, na którym siedząc Chrystus rozmawiał z Samarytanką. Dlatego też dotychczas jedno i drugie znajduje się tam, ze wschodniej strony przed narteksem, dla wchodzących z lewej strony, uleczając wiele chorób różnego rodzaju, a zwłaszcza uleczając tych, którym zdarza się cierpieć z powodu gorączki, jak i palącego zimna, to jest febry.

Chryste Boże nasz, dla wstawiennictwa Twojej męczennicy Fotyny zmiłuj się nad nami i zbaw nas. Amen.

²³ Św. Fotyna Samarytanką (I wiek), jej imię pochodzi od gr. *phos* – światłość. Znana z opowieści o Samarytance w J 4,1-42. Wspomnienie liturgiczne 20 III i w V Niedzielę po Święcie Paschy.

²⁴ Neron (37-68), cesarz rzymski w latach 54-64. Gdy w 64 roku spłonął Rzym, wywołało to podejrzania, jakoby to Neron rozkazał podpalić miasto. Według Tacyta (*Roczniki*, ks. XV, rozdz. 44), Neron chcąc odciągnąć od siebie podejrzania, winą za pożar obarczył zamieszkujących w Rzymie chrześcijan, co stało się przyczyną fali krwawych represji. O owych represjach wspomina Swetoniusz w *Żywocie Nerona*, rozdz. 16: „Ukarano torturami chrześcijan, wyznawców nowego i zbrodniczego zabobonu”.

²⁵ Św. Justynian I Wielki (483-565), cesarz bizantyjski w latach 527-565, siostrzeniec cesarza Justyna I. Wspomnienie liturgiczne 2 VIII.